

RAPPORT FRA STORMØDE OM DE SOCIALE 2020-MÅL FOR VOKSNE UDSATTE

21.-22. november 2013

FORORD

Forord v. Jann Sjursen, formand for Rådet for Socialt Udsatte

I september 2013 præsenterede regeringen sit udspil 'Alle skal med – Målsætninger for de mest udsatte frem mod 2020.' Udspillet var et nyt og meget tiltrængt politisk fokus på en stor gruppe mennesker, der i alt for langt tid er blevet overset og sparet på. Men der var store mangler ved udspillet. For det første manglede der et mål for bekæmpelse af fattigdom. For det andet var der ikke sat en krone af til at indfri målene.

Rådet for Socialt Udsatte tog udspillet udfordringer op. Vi inviterede brugere, sociale organisationer, eksperter og praktikere til et stormøde i Næstved den 21.-22. november 2013. Formålet var at samle forslag til, hvordan regeringen når sine mål – og at foreslå mål for de vigtige områder, som ikke umiddelbart var en del af regeringens udspil.

Deltagerne arbejdede intensivt over et døgn. Resultatet – de konkrete forslag – har vi samlet i rapporten her. Indholdet er altså udtryk for deltagernes holdninger og diskussioner og ikke nødvendigvis Rådets.

Deltagerne har kigget kritisk på regeringens mål og vurderet, om de er dækkende for de problemer, der er på de forskellige områder. Deltagerne er kommet med konkrete forslag til, hvordan man kan nå målene. De har set på, om man kan gøre de eksisterende mål endnu mere ambitiøse. Og de har opstillet nye mål for de udsatte grupper, der ikke blev tilgodeset af regeringen. Arbejdet har ikke været bundet op på, at initiativerne ikke måtte koste noget – essensen har været, at forslagene skal gøre en positiv forskel, finansiering eller ej.

I rapporten kan du læse om baggrunden for stormødet, hvordan mødet foregik og om arbejdet i og de konkrete forslag fra de individuelle arbejdsgrupper. Bagerst finder du en deltagerliste.

Konsulentvirksomheden Public Futures bistod med tilrettelæggelsen af stormødet, og rapporten her er lavet i et samarbejde mellem Rådets sekretariat og Public Futures.

Rådet for Socialt Udsatte takker alle deltagerne, der med stor arbejdslyst og engagement udarbejdede så mange gode forslag. Vi håber, at regeringen tager imod dem, og vi håber, at rapporten vil blive brugt af NGO'ere, lokale beslutningstagere og ildsjæle i den fortsatte fortalervirksomhed med og for socialt udsatte.

God læselyst!

Jann Sjursen
16. december 2013

INDHOLD

FORORD	3
DEL I: GENERELLE BETRAGTNINGER.....	9
Et stort møde.....	9
Kvalificering af 2020-målene	11
Konkrete idéer	13
Fra 2020 til i dag – backcasting	14
DEL II: DOKUMENTATION.....	16
Arbejdsmetode og dokumentation	16
Workshopgruppe om hjemløshed	17
Workshopgruppe om fattigdom	21
Workshopgruppe om misbrug.....	24
Workshopgruppe om prostitution	26
Workshopgruppe om sindslidelse	29
Deltagerliste	32

PLADS TIL FORSKELLIGHED

*Social-, børne- og integrationsminister
Annette Vilhelmsen besøgte stormødets
første dag og holdt tale for deltagerne, hvor
hun blandt andet kom ind på de værdier, de
sociale 2020-mål bygger på – her i uddrag.*

”Det sidste, jeg vil tale om i dag, handler om de værdier, vi bringer med os ind i arbejdet med de sociale 2020-mål.

Her vil jeg kort fortælle om en oplevelse, jeg havde, da jeg besøgte et socialt botilbud i Løgumkloster. Her havde en ny beboer – lad os kalde hende Erna – problemer med at passe ind i dagligdagen. Et af problemerne var blandt andet, at hun ikke kunne holde ud at være på sit værelse om natten. Hun følte sig indespærret. Det overraskende ved historien er, at Erna ikke bare blev fortalt, at hun måtte vænne sig til en ”normal” hverdag. Personalet besluttede nemlig at lytte helt konkret til, hvad hun drømte om og endte derfor med at lave et lille shelter til hende ude i haven, hvor hun kunne sove om natten.

Hvorfor fortæller jeg den historie? Historien er selvfølgelig et godt eksempel på en ukonventionel og innovativ tilgang til at løse sociale problemer. Det er noget, vi altid elsker at høre om. Men endnu vigtigere handler historien om, hvordan vi som system ser på det med at inkludere den udsatte Erna.

Erna skal ikke nødvendigvis formes til at opfylde flertallets idealer om ”det gode og normale liv” – i det her tilfælde den varme stue med en blød seng, som mange af os andre nok ville foretrække. Hun får lov til at leve et liv på egne præmisser, som hun selv synes er værdigt.

Desværre synes jeg ikke altid, det er den tilgang, jeg ser. Sommetider har jeg f.eks. en fornemmelse af, at det med at mindske støjen fra udsatte mennesker bliver prioriteret højere end det at give dem plads i fællesskabet. Og at dét at inkludere de mest udsatte i vores fællesskab ofte kommer til at handle om at videregive vores egne værdier og normer, så borgernes ønsker tabes af syne.

Den tendens vil jeg gerne advare imod og bidrage til, at vi får gjort op med.

Hvis vi virkelig vil skabe reel inklusion af de mennesker, vi er samlet for at tale om her i dag, kræver det, at vi bliver bedre til at bløde op på vores normalitetsbegreb. Det gælder i det offentlige, hvor vi må lave politikker og planlægge indsatser, der giver plads til Erna og andre som hende. Men civilsamfundet har også en væsentlig rolle at spille.

Som naboer, familie, kolleger og borgere skal vi give plads til forskellighed og mangfoldighed. Det kan ikke gøres ved lov eller klares af en styrelse under staten. Det handler om holdninger og om at byde mennesker, der er anderledes, velkommen i stedet for at skubbe dem fra sig.”

Et stort møde

Rådet for Socialt Udsatte havde inviteret til stormøde, og der kom deltagere fra alle dele af landet.

Fra organisationer deltog generalsekretærer, rådgivningschefer, formænd, ledere, bestyrelsesmedlemmer, sekretariatschefer, direktører, landssekretærer, landsformænd, udviklingskonsulenter, ledere og politiske konsulenter m. fl.

Fra arbejdet i institutioner og i marken var der forstandere, formænd, frivillige, projektledere, brugerrepræsentanter, gruppeledere m. fl.

Fra forskningsverdenen havde vi professorer, forskere, statistikere, overlæger m. fl.

Til sammen repræsenterede de alle dele af arbejdet med voksne udsatte, fra hjemløse over prostituerede og sindslidende til misbrugere, og de repræsenterede både frivillige, professionelle, brugere og pårørende.

Alle var de kommet til Menstrup Kro den 21. og 22. november for at give og modtage, bidrage og hente inspiration, samarbejde og diskutere.

Alle havde de valgt at tage imod invitationen og gribe en enestående mulighed for at mødes på tværs af sociale områder og fagligheder og for at arbejde med det lange sigt, som regeringen med sit 2020-udspil har sat på dagsordenen.

24 timer, som var dedikeret til arbejdet med socialpolitisk fremtid, perspektiver, kritik, formulering af ideer og forslag.

Der var lagt op til, at stormødet skulle være et arbejds-møde, og arbejdet blev der. Tre workshop-sessions i fem arbejdsgrupper, der satte fokus på hver sit område: Hjemløshed. Fattigdom. Misbrug. Prostitution. Sindslidelse.

Deltagerne brugte regeringens udspil som afsæt for en tretrinsproces, der først diskuterede mål, dernæst barrierer og muligheder for at realisere dem, og som endelig mundede ud i formuleringen af en lang række konkrete ideer og forslag til initiativer.

Undervejs gæstede socialminister Annette Vilhelmsen mødet, fortalte om hensigterne med 2020-målene og besvarede spørgsmål, både uddybende og kritiske. Og et af det sociale arbejdes fyrtårne gennem fire årtier, Bjarne Lenau Henriksen, leverede en tankevækkende og bevægende tale under middagen om kærlighedens magt.

Energien var høj og usvækket gennem de to dage, og resultatet er en flot idépakke med lang holdbarhed og med hilsen til regeringen til anbefaling og inspiration. Den kan med stor fordel åbnes, før beslutningerne om, hvordan strategien konkret skal udmøntes i de kommende år, skal tages.

Sociale 2020-mål

Regeringen har spillet ud med sine 2020-mål. Fra stormødet udgår en stillingtagen til disse mål, en kvalificering af målene og en udvikling af nye mål på områder, hvor regeringen ikke har defineret mål. Det gælder bekæmpelse af fattigdom, hvor regeringen ikke har bebudet at ville opstille mål.

Helt overordnet var både Rådet for Socialt Udsatte, som havde inviteret, og stormødets deltagere positivt indstillet overfor selve idéen om mål i socialpolitikken. Målenes konkrete indhold, deres ambitionsniveau og hvordan de tænkes realiseret er selvfølgelig altafgørende, men at sætte mål sætter en dagsorden, man kan forholde sig til, og som man kan bruge som afsæt for arbejdet og dialogen. Det er også positivt, at man inviterer til at se længere ud i fremtiden end de normale drifts-, budget- og valgperiodehorisonter.

Der var og er selvsagt en række konkrete kritikpunkter i forhold til regeringens udspil. Målene er foreløbig kun delmål på delområder, og bebudede målsætninger udestår stadig. Der er tale om snævre mål, der heller ikke går ind og berører sammenhængen med den bredere samfundsudvikling. Der er en mangelfuld konkretisering af, hvordan målene skal nås. Og så er der spørgsmålet om, at der ikke sættes penge af til indsatsen.

Men trods kritik og forbehold, kan man opfatte regeringsudspillet som en åbning, en invitation til at gå i gang med arbejdet. Det var det, Rådet for Socialt Udsatte havde valgt, og det var den indstilling, der prægede hele stormødet.

Stormødets 2020-mål

Deltagerne på stormødet diskuterede og kvalificerede regeringens mål og formulerede samtidig en række selvstændige mål, som enten supplerer eller skærper regeringens, eller som dækker områder, hvor regeringen ikke selv har formuleret mål. Regeringen har bebudet mål på nogle områder og har set bort fra andre – fx fattigdom.

Mødet var først og fremmest et arbejds-, inspirations- og idémøde, og det er i den ånd, forslagene er formuleret. Opgaven var at åbne op og gerne komme med mange ideer med det formål at skabe en "ide-bank", som kan inspirere, og hvorfra man kan udvælge de ideer, man vil arbejde videre med, herunder skærpe, tilpasse og videreudvikle. Langt de fleste af de foreslåede målsætninger er udtryk for en ganske høj konsensus i de enkelte arbejdsgrupper.

	Regeringens sociale 2020-mål for voksne udsatte	Arbejdsgruppernes forslag til sociale 2020-mål
Hjemløshed	<ul style="list-style-type: none"> – Antallet af hjemløse i Danmark reduceres med mindst 25 pct. Det svarer til et niveau på højst 4.000 personer. – Andelen af borgere, der vender tilbage til et herberg eller et forsorghjem inden for det første år efter udskrivning til egen bolig, må højst udgøre 20 pct. 	<ul style="list-style-type: none"> – Regeringens målsætninger bør kvalificeres og differentieres. F.eks. så man arbejder med konkrete undermålsætninger for kommuner og for forskellige målgrupper og problemer, herunder unge, kvinder, gadesovere, demens. – Mål for forebyggelse af hjemløshed – inklusive faktorer som gæld, misbrug, ludomani. – Mål for det reelle antal berørte personer over hele året.
Fattigdom	Fattigdom er ikke en del af regeringens sociale mål. Der vil blive fulgt op på Ekspertudvalgets arbejde med en officiel fattigdomsgrænse, bl.a. ved årlige redegørelser.	<ul style="list-style-type: none"> – Antallet af fattige efter den nye fattigdomsgrænse skal være halveret i 2020. – Børnefattigdom skal være afskaffet i 2020. – Uligheden målt på den såkaldte 80-20 rate skal højst være 4 i 2020. Det svarer til en reduktion på 30 % – og vil bringe den ned på det niveau, den lå på i 2000.
Misbrug	<ul style="list-style-type: none"> – Andelen af borgere, som afslutter et behandlingsforløb for stofmisbrug som stoffri eller med reduktion i misbruget, øges til mindst 50 pct. – Antallet af narkorelaterede dødsfald skal reduceres og fastholdes på et niveau på højst 200 personer. Det svarer til en reduktion på mindst 30 pct. <p>Regeringen vil arbejde for at opstille mål for alkoholmisbrug.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Behov for yderligere begrebsafklaring omkring "stoffri" m.v. – Antallet af narkotikarelaterede dødsfald skal reduceres og fastholdes på et niveau på højst 100. – Socialt udsatte med et stof- eller alkoholmisbrug skal opleve, at de har reelle tilbud om en individuel og helhedsorienteret behandlingsindsats, hvor skadesreduktion også er omdrejningspunkt.
Prostitution	Regeringen vil arbejde for at opstille mål.	<ul style="list-style-type: none"> – Andelen af mennesker i prostitution, der oplever, at der eksisterer tilbud, der kan hjælpe dem, skal stige støt år for år frem mod 2020. – Antallet af mennesker i prostitution reduceres via en helhedsorienteret indsats til højst 2020 personer i 2020. – En holdningsændring til køb af seksuelle ydelser, så andelen af mænd, der finder det i orden at købe sex hos en prostitueret, falder støt fra 61 % i 2013 frem mod 2020.
Sindslidelse	Regeringen vil arbejde for at opstille mål.	<ul style="list-style-type: none"> – Overdødeligheden for mennesker med psykisk sygdom reduceres med 25 pct. frem mod 2020. – Antallet af mennesker med alvorlige psykiske lidelser, der er fraværende fra arbejdsmarkedet, skal halveres. – Antallet af unge, der forlader en ungdomsuddannelse pga. psykiske lidelser, halveres.

Kvalificering af 2020-målene

Mange af stormødets deltagere har tæt føling med praksis. De repræsenterer virkeligheden og hverdagen på det sociale område, og deres fokus er meget skarpt på, hvad politiske målsætninger betyder konkret for udsatte mennesker.

Derfor er diskussionerne og argumentationen bag mål og initiativer et vigtigt output af arbejdet på mødet. Inspiration, idéer og perspektiver blev udvekslet på tværs af erfaringer og arbejdsområder og på grundlag af et højt niveau af viden og indsigt.

Her har vi samlet nogle tværgående perspektiver, der kan uddrages på baggrund af debatterne i grupper og overvejelserne – som vi hørte dem – på tværs af mål og områder, workshops og plenum.

Behov for viden og præcisering: Der er et stort behov for løbende vidensudvikling på alle områder. En ting er at opstille målsætninger, noget helt andet er, hvilke midler og tiltag, der er effektive i forhold til at nå dem – og hvad de koster. Desuden er der den klassiske læresætning om, at man skal passe på med, hvad man måler, for det er det, man får. Regeringens 2020-målsætninger (de, der findes) kan umiddelbart se præcise og målbare ud, men der er i næsten alle tilfælde behov for skarpere definition og klargøring af målenes konkrete indhold, målgruppe og sigte. Når regeringen har en målsætning om antallet af udskrevne fra herberger til egen bolig, rejser det det helt banale, men afgørende spørgsmål om, hvad der forstås ved "egen bolig"? Eller hvad forstås ved "stoffrihed", når det gælder målet om at øge resultaterne af misbrugsbehandlingen?

Samfundsudviklingen er en faktor: Som de foreligger, tager målsætningerne ikke hensyn til tendenserne på området. Målene må ses i lyset af den udvikling, der er i gang på de respektive områder, og som hænger sammen med den bredere samfundsudvikling. I forhold til mange af de sociale problemstillinger går udviklingen i den forkerte retning. Antallet af fattige er mere end fordoblet på ti år, antallet af hjemløse er steget på trods af den stort anlagte nationale hjemløsestrategi, antallet af psykisk syge er stigende. 2020-målene skal således ramme et "bevægeligt mål". Det peger også på, at en indsats, der fokuserer snævert på de opstillede mål og

problemer, let vil få karakter af symptombehandling, der ikke kommer i bund med de bagvedliggende årsager.

Normalitet og norm: Stigmatisering er en meget væsentlig problemstilling på hele det sociale område. Ved at sætte mål for reduktion af en given målgruppe, er der en risiko for at skabe eller fastholde en stigmatisering af gruppen. Det er en gennemgående negativ erfaring blandt samfundets udsatte, at de bliver mødt som en "sag" eller et "problem" frem for at blive set som en person. Risikerer man at stigmatisere yderligere ved at sætte mål om f.eks. stoffrihed og exit af prostitution? Kan man leve en god og værdig tilværelse som hjemløs, hvis det er det, man ønsker? Den type spørgsmål blev debatteret, og det viste sig i mange tilfælde ikke at være så entydigt, som når man ser det fra et skrivebord på Slotsholmen eller rådhuset.

Samtænkning og opgør med siloerne: Socialforvaltninger, beskæftigelsesområde, behandlingssystem, sundhedssystem, retssystem, uddannelsessystem. Forskellige instanser tager sig i dag af forskellige delproblemer på det sociale område. I bedste fald supplerer indsatserne hinanden, i værste fald modarbejder de hinanden. Ofte giver de mere bureaukrati og dobbeltarbejde, og undertiden falder ansvaret mellem to stole. Systemet er opbygget i siloer, og det er nødvendigt at finde løsninger på disse problemer. Regeringen er godt klar over det i sit udspil, hvor det hedder: "Det er samtidig vigtigt, at den fornødne koordinering mellem de enkelte områder finder sted, så indsatsen i relation til sundhed, uddannelse, misbrug, beskæftigelse og sociale forhold koordineres bedre". I praksis er erfaringen, at behovet er meget stort, og at der desværre sker alt for lidt. Det afspejlede diskussionerne, hvor netop denne type af barrierer – dvs. systemets egne uhensigtsmæssigheder – optrådte igen og igen, med eksempler på, hvordan udsattes situation belastes af det.

Det hele menneske: I forlængelse af siloproblemet: Socialt udsatte mennesker er ikke kun en diagnose eller en sag, men hele mennesker i en virkelig verden. Sociale problemstillinger er komplekse, og der er ofte mange problemstillinger i udsatte menneskers liv. Rådet for Socialt Udsatte definerer netop socialt udsatte som personer, der har mere end et alvorligt socialt problem. Det er afgørende, at fokus i indsatsen lægges på mennesket, det hele menneske, og at den enkelte bliver set som en person, ikke blot et socialt, arbejdsmarkedsmæssigt

eller sundhedsmæssigt delproblem. Det var også her, workshop-session 2 kom til sin ret, og hvor deltagerne fra de fem grupper modtog feedback fra alle andre deltagere.

Barrierer og muligheder

Ovenstående betragtninger og kvalificering af 2020-målsætningerne er langt hen ad vejen også en sammenfatning af debatter, der udsprang af arbejdet med punktet "Barrierer og muligheder". De konkrete barrierer og muligheder, som blev identificeret i workshopgrupperne, fremgår af dokumentationsafsnittet. Man kan sige, at der i mange tilfælde består et omvendt forhold mellem barrierer og muligheder, så identifikationen af en barriere samtidig giver en mulighed for at overvinde barrieren – og dermed også ofte giver anledning til at formulere et initiativ.

Konkrete idéer

Gennem hele stormødet og især på mødets anden dag blev der udviklet en lang række konkrete idéer og tiltag, som kan være med til at realisere målene.

Arbejdet og diskussionerne bar præg af et højt niveau for faglig og praktisk viden. De konkrete idéer er i mange tilfælde resultatet af et langt forudgående arbejde, som yderligere blev kvalificeret i mødet med andre deltageres perspektiver. I andre tilfælde fremkom helt nye idéer.

Det var også tydeligt, at nogle områder og tilgange er præget af en høj dynamik, som også gav sig udslag i idéudviklingen. Men der findes også områder, hvor positionerne er mere etablerede. Her er en række af de initiativer, der blev foreslået af grupperne, udvalgt efter deres vigtighed – hvor stor deres potentielle effekt er i forhold til at realisere målene – og deres grad af nyhed i forhold til hidtidig tænkning og praksis. I rapportens Del II er alle idéer præsenteret.

Vigtige idéer – nye idéer – mange idéer

Der blev formuleret idéer og initiativer på alle områder. I overensstemmelse med den mangfoldighed og kompleksitet, som præger udsatteområdet, befinder idéerne sig på mange niveauer, både mht. aktører og mht. dele af indsatsen – fra målrettede, specifikke og individuelle indsatser over opsøgende rådgivning og til nationale strategier og handlingsprogrammer.

Ikke alle idéer er nye, men omhandler til gengæld vigtige, kroniske problemstillinger, som ikke er blevet løst trods tidligere forsøg. Det gælder f.eks. den tunge problematik omkring gæld, som fastholder mange i en udsigtsløs fattigdomssituation. Bedre adgang til gældsrådgivning og – især – gældssanering er forsøgt før, men må og skal kunne gøres bedre og vil potentielt kunne betyde et kæmpe fremskridt på det sociale område.

Kan man opnå fælles retningslinjer og et fagligt kompetenceløft på misbrugsområdet, en national handlingsplan på prostitutionsområdet og en effektiv fælles europæisk politik på området for migranthjemløse, vil det også være markante og vigtige fremskridt.

Andre idéer har et større element af nyhed, nytænkning og overraskelse. Det gælder f.eks. ideen om et personligt ombud til sindslidende efter svensk model, alternative boformer til at imødekomme hjemløseproblemer som bed & breakfast, midlertidige boliger i tomme kontorer og automater med udtræksenge på jernbanestationer. Det gælder også etableringen af et misbrugsforum, der systematisk opsamler brugererfaringer, og forslaget om en statslig Bank Danmark, der vil kunne udvikle og administrere bankprodukter specielt rettet mod fattige kunder – som private banker ikke ser nogen forretningsmæssig interesse i.

Som tidligere nævnt er idéerne ikke udtryk for nogen formel indstilling fra stormødet. Hensigten er, at de mange idéer til sammen skaber en "ide-bank", som kan inspirere regeringen såvel som alle andre, der arbejder med voksne udsatte, herunder kommuner, NGO'er og faggrupper.

Fra 2020 til i dag – backcasting

Den metode, der blev brugt i arbejdet på stormødet, var "backcasting" – en metode, der er hentet fra fremtidsstudier.

Ved hjælp af metoden kan man sige, at stormødet tegnede et omrids af en egentlig strategi, eller i hvert fald af en række elementer, der kan danne udgangspunkt for en strategi på de enkelte områder.

Tankegangen og metoden er enkel:

1. Start med at sætte et mål.
2. I lyset af målene: Identificér på den ene side hvilke barrierer, der vanskeliggør realiseringen af målet og på den anden side de muligheder, der er for at fremme realiseringen.
3. I lyset af mål, barrierer og muligheder: Formulér konkrete initiativer og tiltag, der vil bringe os i retning af målet.

Eksempelvis formulerede workshop-gruppen om psykisk syge et mål om, at overdødeligheden for mennesker med psykisk sygdom skal reduceres med 25 procent frem mod 2020. En væsentlig barriere for dette er, at mange når at blive alvorligt psykisk syge, før de modtager hjælp. En anden barriere er, at der ikke afsættes midler til psykiatrien, der svarer til det somatiske område. En mulighed, der kan bringes i spil, er en kommunal indsats i samarbejde med frivillige organisationer. Og det initiativ, der sættes i værk her og nu, er en tidlig indsats, så indlæggelse og diagnosticering undgås.

Et andet eksempel på, hvordan processen kan skabe en rød tråd, et "flow" fra mål til initiativer, er fra fattigdomsgruppen. Målet er en halvering af fattigdom i 2020. En barriere er en for høj husleje for lavindkomstgrupper, som pga. manglende retssikkerhed ikke opnår den boligsikring, de har ret til efter lovgivningen. Mange af de svageste er ikke klar over, at de skal søge. En mulighed er at oplyse dem bedre om deres rettigheder. En anden er at gøre udbetaling af boligsikring automatisk baseret på allerede foreliggende oplysninger. Her vil initiativet være at gribe den sidste mulighed, der allerede foreligger, og sørge for, at boligsikringen når dem, der har ret

til den, og brug for den. Det vil afhjælpe afsavn, forebygge udsættelser og dermed en række af de følgeproblemer, så det vil trække i retning af målet om at halvere antallet af fattige.

Udover arbejdet med backcasting-metoden indeholdt stormødet også en tværgående session, hvor de enkelte grupper præsenterede deres overvejelser for alle andre deltagere i en "Open Space"-model – en markedsplads af ideer.

KÆRLIGHEDEN ER NOGET LORT

Bjarne Lenau Henriksen er et fyrtårn på det sociale område og gennem mange år medlem af Rådet for Socialt Udsatte. Han er også fængselspræst ved Horserød Statsfængsel, hvor han hver torsdag afholder lyrikcafe. Ved stormødets middag holdt han en såkaldt "dinner speech" om oplevelserne bag murene – her et uddrag.

"Kærligheden er noget lort. Det er der evidensbaseret dokumentation for. I hvert fald, når man sidder i arresten i Guds faderlige varetægt og venter i én uendelighed på sin dom. Kærligheden er mest af alt blevet til jalousi og mistillid, siger K. Det gør ondt ad helvede til. Han er ved at runde de 20 og er en ret rutineret elsker.

Det tror fanden, siger jeg, mens vi alle sammen sidder ude i afdelingens køkken med kaffen og kanelstangen. Hvis jeres kærester har det samme syn på mænd, som I har på piger, så boller de da frisk og frejdigt udenom alt, hvad de kan, mens I er så dumme at henslæbe livet herinde, siger jeg fromt. De ser surt på mig.

Du er alt for gammel, Bjarne, siger K. Du har sgu aldrig været 20 og haft en kæreste, der gik alene på diskotek med veninderne. Det sidste er rigtigt, men jeg har været 20. Og havde ikke de store problemer med at score piger og holde fast i dem. For en tid.

De kigger vantro på mig. Er det rigtigt? Ja, det er. Hvordan gjorde du? Det var noget med, at jeg fandt ud af, at piger ikke bare skulle tages på brysterne, men også på ordet. Så fulgte alt det andet med. Lige så stille og roligt. Hvad var det for ord? K er nysgerig. Dem tager vi i næste uge, når jeg kommer igen. Torsdagen er præstens dag i arresten, hvor vi alle kan være sammen uden for cellerne. Jeg glæder mig til de

totalt tatoverede, muskuløse og pilskaldede samtaler, hvor alle byder ind på godt og ondt.

De er der alle sammen torsdagen efter. Rygterne er gået: Scorekursus, vi skal på scorekursus! Jeg kalder det nu lyrik-cafe. Efter det obligatoriske ritual med kaffe og kanelstang, lægger jeg hårdt ud:

**Hold fastere omkring mig Med dine runde Arme/
Hold fast, imens dit Hjerte/Endnu har blod og
Varme. Om lidt, saa er vi skilt ad,/som Bærrene
paa Hækken;/Om lidt er vi forsvundne,/Som Bob-
lerne i Bækken.**

Der bli'r helt stille. Ingen rør sig. Alle kigger på mig. Undtagen L. Han er vred. Sådan noget bræk. Det er ikke til at holde ud. Det er sgu da ikke andet end angst, angst og angst oveni. Præcis, siger jeg. Det er det, Emil Aarestrup kaldte sit digt: **Angst**. Det er angsten for at miste det menneske, man er vild med. Der er ikke noget så angstprovokerende som kærligheden. For på et tidspunkt forsvinder den.

Jeg har fotokopieret angsten. Den ryger lige ned i lommerne og med ind i cellen. Den skal læses. Også fordi den er så smuk. For det er den jo, siger K, som godt vil have 2 kopier, så kæresten kan få den ene. Vi er sikre på, at hun så ikke kan finde ud af andet end at elske ham, når hun får angsten og Aarestrup med i et brev."

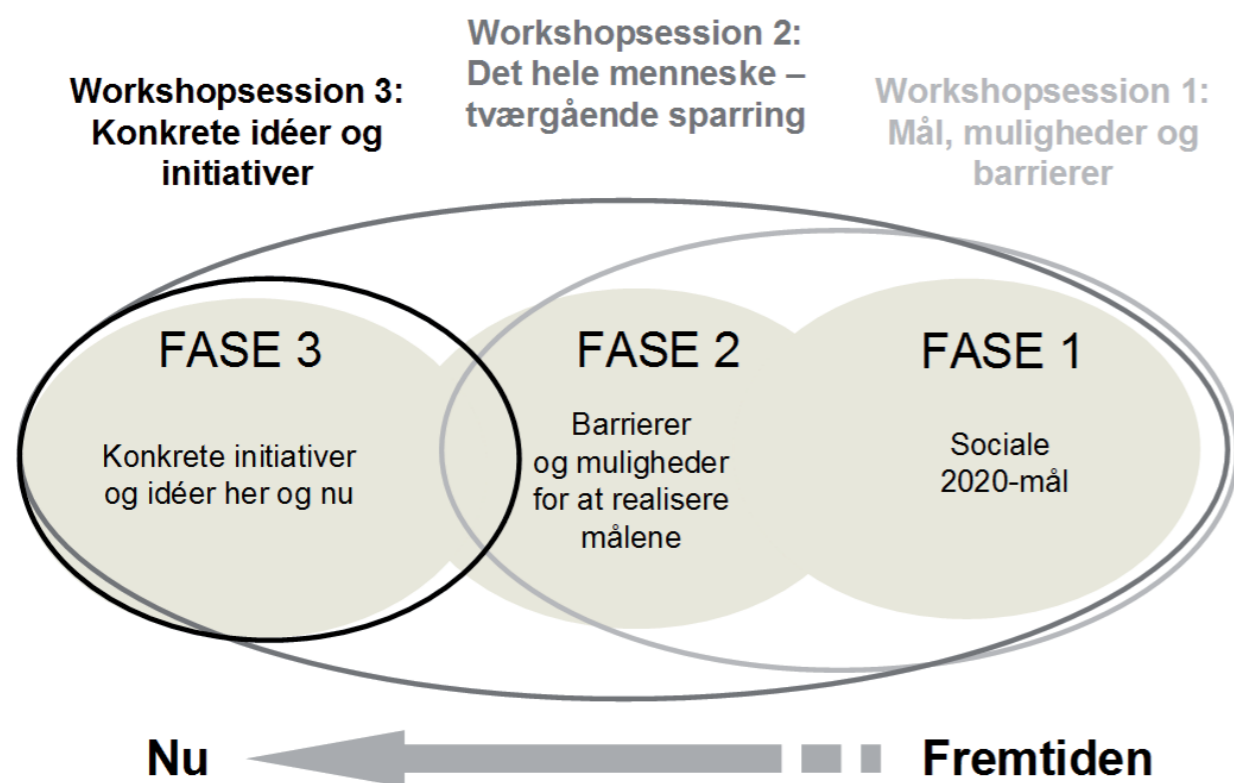
Arbejdsmetode og dokumentation

Stormødets gennemgående arbejdsform var workshops. De fem workshop-grupper var sammensat af eksperterne på de respektive områder, og det var med til at sikre et højt fagligt og erfaringsmæssigt niveau.

Arbejdet forløb i tre sessioner, struktureret efter backcasting-modellen – se figur nedenfor. I den første session arbejdede man med 2020-mål og med barrierer og muligheder. I den tredje session formulerede man konkrete ideer og initiativer. Den mellemste session var en "open space" session, hvor grupperne præsenterede deres resultater fra første session med henblik på dialog, input og indsigter, som gik på tværs af fagligheder og ekspertise.

Metoden var medvirkende til at skabe et synligt og logisk forløb, der kunne drage nytte af de respektive faglige ekspertiser, samtidig med, at den indlagte open space-session gav mulighed for tværgående perspektiver og afspejlingen af mangfoldigheden, de sammensatte problemstillinger og "det hele menneske".

På de følgende sider præsenteres de fem gruppers debatter og idéudvikling i form af en overordnet opsummering af gruppens arbejde og en konkret afrapportering.

Workshopgruppe om hjemløshed

Diskussionen i gruppen tog afsæt i de hidtidige erfaringer på området. Den tidligere regerings ønske om, at ingen skulle være ufrivillig hjemløs, lykkedes ikke, og Hjemløsestrategien er man ikke kommet i mål med, især ikke forhold til de unge hjemløse, hvilket ses af den nyeste hjemløsetælling. Der reflekteres for lidt over fordelene til fordel for en udvikling af nye metoder hele tiden.

Mål

Debatten i gruppen tog afsæt i Hjemløsestrategien – effekten og manglerne i strategien. I forhold til regeringens sociale 2020-mål blev det fremført, at det endelige mål principielt skal være "ingen hjemløse" – i modsætning til regeringens mål om en reduktion på 25 %. Det blev også påpeget, at der først skal være nok pladser på herbergerne.

En interessant debat er, hvordan strukturelle forhold medvirker til, at mennesker bliver hjemløse. Og det kan være mere relevant, at der bliver skabt en politisk konsensus om, hvordan vi når målene, frem for at diskutere antallet af hjemløse.

Det blev påpeget, at en helt generel risiko ved at opstille kvantitative mål er, at måltal kommer i centrum frem for det enkelte menneske. Det er vigtigt at tage udgangspunkt i den enkeltes egne behov og ønsker.

Det blev vurderet, at man godt kan komme i mål med at reducere antallet af hjemløse med mindst 25 % svarende til et niveau på højst 4.000 personer. Man kan også nå det andet mål om, at andelen af borgere, der vender tilbage til et herberg eller et forsorgshjem inden for det første år efter udskrivning til egen bolig, må højst udgøre 20 procent, men det forudsætter, at man har de rette redskaber, herunder bedre registreringssystemer. Validiteten af det nuværende afkrydsningssystem er tvivlsom.

Det blev også anført, at strukturerne i samfundet kan være en barriere for en reduktion i antallet af hjemløse. Eksempelvis den nye kontanthjælpsreform, regler om varigheden af opholdet i en given kommune som forudsætning for at få tildelt en bolig i kommunen og andre bureaukratiske barrierer.

Det er en barriere, at man ikke i tilstrækkelig grad gør brug af den viden og de erfaringer, der faktisk findes på området. Tilsvarende bliver eksisterende lovgivning og metoder ikke brugt tilstrækkeligt aktivt.

Unge hjemløse og boliger

Et vigtigt gennemgående tema var unge hjemløse og den store stigning i antallet af unge hjemløse. Der er behov for en særlig tidlig og forebyggende indsats i forhold til dem. Det blev foreslået at lave et nationalt mål for unge hjemløse.

Det blev også påpeget, at det er meget vigtigt, at selv-møderprincippet opretholdes, da det ellers vil få store konsekvenser for hjemløse.

Vi har brug for mere kreativitet i forhold til skæve boliger og herberger, herunder at herbergerne kan laves om til andre boformer – her kan skæve boliger også tænkes ind. Eller at hjemløse kan bo i tomme boliger, hvor f.eks. unge hjemløse selv kan være med til at bestemme, hvordan deres bolig skal se ud. Gruppen foreslog endvidere differentierede ind- og udslusningsmuligheder til natcafeer, herberger, forsorgshjem og socialpædagogisk støtte i bofællesskaber. Problematikken om udskrivninger til gaden blev drøftet i flere omgange. Her understregede gruppen vigtigheden af en afklaring af kompetencer på f.eks. sundhedsområdet, hvilket kunne opnås med sundhedsaftaler med regionerne, således at man undgår, at borgere udskrives til gaden eller herberg.

Kommunale niveau

På det kommunale niveau blev manglende vilje til indskudslån fremhævet, og det paradoksale ved, at kommunen hellere vil betale 20.000 hver måned for en plads på et herberg end at yde et indskudslån til en bolig. Det blev foreslået, at hver kommune, der har hjemløshed, skal lave en kommunal strategi for, hvordan man vil opnå 2020-målene. Selvom ambitionen om målsætningen på hjemløseområdet blev kritiseret, blev det også påpeget, at det trods alt er positivt med en målsætning, som kommunerne kan benytte til at se, om det går den rigtige vej.

Civilsamfundets rolle

Civilsamfundet har en vigtig rolle generelt i forhold til at kvalificere målene og specifikt i forhold til eksempelvis udenlandske hjemløse. Men frivillige organisationer skal

ikke druknes i bureaukrati, og det er vigtigt at fastholde selvstændigheden og sikre, at frivilligt arbejde sker efter egne principper. Der er en fare for, at reglerne bliver rigide, når man indgår aftale med kommuner.

Der er tendenser til, at frivillige har fået for meget ansvar og for mange opgaver, som det offentlige burde tage sig af. Eksempelvis at kommunerne ligefrem budgetterer med frivillige i budgetlægningen.

Kvalitetskrav og ansvar for ansatte fagprofessionelle i forhold til frivillige var et tema. Det blev foreslået at udarbejde kvalitetsredegørelser for at sikre, at frivillige fagprofessionelle får ordentlige forhold, når der laves fagarbejde på gaden.

Internationale perspektiver

Hjemløshed blev også diskuteret i forhold til antallet af udenlandske hjemløse. Det er en relativ lille gruppe, og der bør være et kvalificeret tilbud til dem. Det er en opgave, der også bør løses på EU-niveau. Det skal være en statslig forpligtelse, og den danske regering skal tage fat her og især i forhold til de svageste migranter.

Det internationale perspektiv skal generelt på banen i forhold til hjemløshed. F.eks. fra Norge, hvor unge bygger deres egen bolig.

Ressourcer og helhedstænkning

Hvis målene skal nås, skal der sandsynligvis afsættes flere ressourcer, men lige så vigtigt er det at fokusere på helheder og at sammentænke de forskellige, eksisterende indsatser.

Hjemløses deltagelse i arbejdsliv, aktivering, beskæftigelse osv. indeholder muligheder, men det kræver, at der skabes opgaver, der passer til hjemløse. Hjemløsegruppen er ikke som andre udsatte grupper (f.eks. kontanthjælpsmodtagere,) og derfor er der behov for særlige aktiveringsprojekter og opgaver, som passer til dem.

Der var generel enighed i gruppen om nødvendigheden af at bryde målene op delmål og gøre dem mere differentierede og mere mangfoldige. Det gælder både geografisk og mht. målgrupper.

Dokumentation fra workshopgruppen om hjemløshed

Mål

Kommentarer og kvalificering af regeringens to 2020-mål på hjemløseområdet:

"Antallet af hjemløse reduceres med mindst 25 procent. Det svarer til et niveau på højst 4.000 personer."

- Aktuelle muligheder skal udnyttes, indtil nye muligheder opstår/skabes
- Producerer vores samfund flere hjemløse?
- Det reelle antal berørte over hele året
- Det forebyggende perspektiv er vigtigt
- Skal målsætningen differentieres? Udermål i kommunerne
- Udermålsætninger (f.eks. hvor hurtigt bliver der taget hånd om henvendelsen)
- Strukturelle problemer og bureaukrati
- Mere konkrete udermålsætninger

"Andelen af borgere, der vender tilbage til et herberg eller et forsorgshjem inden for det første år efter udskrivning til egen bolig, må højst udgøre 20 procent."

- Statistikken skal være helt klar (indrapportering til Ankestyrelsen har mangler)
- Historien viser, at målet er realistisk

Hjemløse er ingen homogen gruppe. Derfor foreslås det, at der formuleres delmål for særlige målgrupper:

- Unge
- Kvinder
- Gadesovere
- Mennesker med demens
- Migranter

Barrierer og muligheder

Barrierer:

- Midler/økonomien, herunder
  - Gæld (pga. misbrug, ludomani)
  - Redskaber i den kommende kontanthjælpsreform, som kan bruges forebyggende
  - For ufleksible regler for hjælp til boligindskudslån
  - For fleksibel eller manglende hjælp til etableringsudgifter - nogle kommuner kræver fortsat, at hjemløse sparer op til etablering ud af kontanthjælp

- Man skal bekæmpe hjemløshed, men ikke hjemløse
- Manglende opmærksomhed på hjemløses mangfoldighed
- Måltal (hellere individualitet)
- Mangel på mellemstationer
- Mangel på nuancering (f.eks. landsdele, forskellige behov)
- Roden til problemet stikker dybt. Indtil nu er der kun sket 'harm reduction'

Muligheder:

- Vi har gode metoder – brug dem
- Tænk fællesskabet ind
- Øget socialisering
- Del information
- Mere samkøring af eksisterende projekter

Konkrete initiativer/idé-bank

Statsligt plan/politisk niveau:

- Tilbud til de svageste migranter (i Kbh. skønnes 50-60 personer), f.eks. shelters
- Politik på migrantområdet
- Kommunikation og samarbejde på tværs af landegrænser -> herunder EU Kommissionen
- Afklaring på kompetencer på sundhedsområdet, f.eks. udskrivning til gaden
- Samarbejde mellem regioner
- Der skal nedsættes en national arbejdsgruppe om papirløse immigranter
- Nordisk samarbejde/forpligtelser for hvert land
- Frelsens Hær er ved at nedsætte en international gruppe, der skal komme med anbefalinger
- Tal for udenlandske hjemløse skal med -> på europæisk plan skal der tælles, og statistikken skal være sammenlignelig
- Gennemgang af lovgivningen (hvad skaber problemer og hvad virker)
- Strukturelle barrierer i bygningen af boliger
- Selvmøderprincippet
- Digital post – løsninger til de mange hjemløse, der er i kan bruge digital post mv.

Kommunalt niveau:

- Bevidsthed i kommunerne (fakta med tal, nationale mål, osv.)
- ETHOS klassifikationerne skal ligge til grund for definition af hjemløshed
- Forebyggelse af den unge gruppe af hjemløse ->

- ekstra indsats (bostøtte i midlertidige lejligheder)
- Årlig afrapportering fra kommunerne på området
- SKP skal bruges (brug den eksisterende lovgivning) -> handleplaner for den enkelte (hvis redskaberne dur, skal de bruges aktivt)
- Indskudslån
- Den koordinerende sagsbehandler/case manager, 'alment praktiserende', beskæftigelse skal også dækkes
- Lovgivning om muligheden for at betale restancer skal bruges og muligvis udvides
- Ryd op i implementeringen i alle de mange metoder, som området svømmer i
- Udenbys borgere må ikke blive kastebolde mellem kommunerne
- Kommuner skal ikke kun tilbyde ét botilbud – den hjemløse skal kunne vælge mellem mindst 2 muligheder for at få en bolig, der passer personen
- Krav om rådighedsbeløb på 4.000 kroner efter betaling af udgifter (i Kbh. er det vedtaget af Socialudvalget) fører til fastholdelse af personer på herberg
- Uddannelse/efteruddannelse af sagsbehandlere, så de bedre kan koordinere
- Udskrivning til herberger (regionale aftaler, f.eks. mindre brug af tvang kunne betyde -> mere udskrivning til gaden)
- Kommunal strategi for, hvordan de vil indfri 2020-målene (ud fra hvilke problemstillinger, der er i den enkelte kommune) -> også udermål her
- Kommunal socialpsykiatri skal kunne tage over

Mangfoldighed og metodeniveau:

- Norge: Unge fængslede bygger egen bolig inden løsladelse -> inddrag brugerne i løsningen
- Opsøgende mobile IT-kontorer
- Digitale løsninger (80 % får gavn af dem, men de resterende 20 % får en lappeløsning) -> computere til hjemløse ligesom computere til skoleelever
- Boformer – er tilbuddene de rigtige løsninger? Trænger til åben debat med nytænkning/retænkning
- F.eks. Bed & Breakfast, midlertidige boliger i tomme kontorer, tomme plejehjem, nødboliger, automat med træk-ud-senge på Hovedbanegården, mobile boliger, der flyttes rundt i byen efter behov
- Strømlining af metoder -> forskellige behov, forskellige metoder
- Mere klarlægning af metoder -> 'metodekatalog'

- Peer-workers inddrages – ansatte med brugerbaggrund
- Vidensopsamling fra andre lande
- Hurtig afklaring for unge hjemløse, så de kan komme videre -> integreret forløb
- Akutsteder skal kunne yde kvalificeret bistand
- Sproget kan afskrække. Unge hjemløse vil ikke opsøge forsorgshjem og herberger. Lav §110-tilbud som kaldes 'ungdomsboliger'
- Fleksibelt timetal på bostøtte

Civilsamfundet:

- Udenlandske hjemløse, indsatser på området
- Undgå rigide regler, så civilsamfundet kan 'boble'
- Kvalificering af frivillige kræfter/borgere, der har lyst til at gøre en indsats
- Civilsamfundet som præmis eller konsekvens
- Vær opmærksom på budgetter, hvor frivillige kræfter indgår
- Brugernes stemme, 'lad pengene følge brugerne'
- Tendens til 'Gerne frivillige, men ikke frivillige organisationer'
- Lej et værelse ud til en hjemløs, værelsesformidling
- Kvalitetskrav og ansvar for ansatte vs. frivillige -> dilemma
- Ulønnet arbejde må aldrig tages for givet
- 'Sæt socialarbejderen fri'

Post-its fra den tværgående sparring i session 2:

- Europæisk fokus på hjemløshed (fælles definition, fælles tælling, fælles mål, ingen borgere)
- Migranter inkl. psykisk syge migranter
- Flere boliger, der er til at betale, så man ikke udsættes for 10. gang
- Dansk pres for, at Europa Kommissionen gør noget på hjemløse-området
- Kommunerne skal være mere villige til at yde indskudslån. Det er vanvittigt, at kommunerne afslår lån samtidig med, at borgeren fastholdes på et forsorgshjem
- Boligen kan ikke stå alene, der er behov for opgavefællesskaber
- Økonomisk rådgivning inden folk flytter i egen bolig, f.eks. hjælp til at forstå og fastlægge budget
- Flere og længerevarende SKP'er (9-12 mdr.) til personer, der har fået bolig, for at fastholde dem

- Flere boformer til mere 'normale' borgere – der er kun til folk med lidelser, misbrug mv.
- Flere kommunale boligtilbud af alle slags
- Billigere boliger
- Automatisk boligydelse til alle berettigede
- Alternative boformer, så psykisk syge også kan benytte egen bolig
- Skæve boliger
- Hvilken rolle skal civilsamfund spille: NGO, frivillige, osv.
- Brugere skal have reel indflydelse på planlægning og byggeri af boliger
- Vær opmærksom på udsatte kvinder, f.eks. i forhold til herbergspladser mv.
- Opgangsfællesskaber med tilknyttet socialpædagogisk støtte
- Ønske om brug af dokumenteret viden om kønsdimensionen - > fokus på køn
- Differentierede ind- og udslusningsmuligheder til natcafeer, herberger, forsorgshjem, socialpædagogisk støtte i bofællesskaber
- Differentierede boformer efter behov, livsfase. Med eller uden støtte. I eller udenfor institutionerne
- Nok støtte, men alt for faste rammer. Mere flydende støtteformer. Mere individuelt støtte.
- Bofællesskaber for f.eks. kvinder, der har været i misbrug, prostitution, hjemløshed, og som har brug for at 'lære' at bo i en bolig og samtidig har behov for den sociale kontakt

Workshopgruppe om fattigdom

Danmark har fået en officiel fattigdomsgrænse. Der er planlagt årlige redegørelser om udviklingen i fattigdommen på det grundlag. Men fattigdom er ikke et område, som regeringen har planer om at fastlægge en 2020-målsætning for.

Gruppens arbejde tog på den baggrund udgangspunkt i, at Rådet for Socialt Udsatte ønsker en sådan målsætning på linje med øvrige 2020-målsætninger.

Diskussionen førte frem til opbakning bag dette, og der blev peget på følgende:

- Et mål om at halvere antallet af fattige i 2020 efter den nye officielle fattigdomsgrænse.

Dertil anbefalede gruppen yderligere to mål:

- Et mål om mindsket indkomstulighed. Fattigdom er i høj grad relativ og består bl.a. i den stigmatiserende virkning af at være ude af stand til at deltage på lige fod af økonomiske årsager. Konkret blev det foreslået at bruge den såkaldte 80/20-rate, som er nemmere at forstå end f.eks. Gini-koefficienten. 80/20-raten er forholdet mellem de 20 % højeste indkomsters andel af den samlede indkomstmasse og de 20 % laveste indkomsters andel. Der blev foreslået en målsætning om, at den skal reduceres, så den i 2020 ligger på samme niveau som i 2000.
- Et mål om afskaffelse af børnefattigdom. Mange problemer for socialt udsatte udspringer af en socialt udsat opvækst i fattige familier. Derfor vil afskaffelse af børnefattigdom være en vigtig forebyggende målsætning. Det er vigtigt at få livsperspektivet ind i fattigdomsforståelsen.

Diskussionen bag disse målsætninger drejede sig om en række hovedtemaer: Definition af fattigdom, faktorer, der skaber fattigdom, befolkningens forståelse af fattigdom og taktiske overvejelser omkring opstilling af målsætninger.

Definition af fattigdom

Dette er en gammel diskussion, hvor mange sociale organisationer i en årrække har arbejdet for en officiel fattigdomsgrænse i Danmark, netop fordi den vil kunne ansøre handlinger, der forbedrer vilkårene for socialt

udsatte. En sådan fattigdomsgrænse baseret på indkomst giver til gengæld langt fra et dækkende billede af fattigdommen. Hertil må man supplere med overvejelser om andre aspekter, f.eks. afsavn og et minimalt månedligt rådighedsbeløb, som skal forhindre træk og sanktioner, der berøver folk muligheden for at klare helt basale nødvendige udgifter. Det blev også påpeget, at der er en stor "grå" fattigdom, en fattigdom, der ikke er synlig, fordi folk gør alt for at opretholde en facade. Men man ser flere og flere "almindelige mennesker" søge om Frelsens Hærs julehjælp.

Faktorer, der skaber fattigdom

Der er strukturelle udviklinger i gang, der fører til stigende fattigdom i samfundet, men der blev især sat fokus på en række konkrete, aktuelle tiltag, der øger antallet af fattige. Det gælder ikke mindst kontant-hjælpsreformen, med forsørgerpligt for ugifte, og med den nedsatte ydelse for unge under 25, som nu bliver gældende for unge under 30. Det blev påpeget, at der ikke er nogen værdi i incitamenter, hvis man ikke har mulighed for at handle på dem – og det er tilfældet for mange, som rammes af disse stramninger. Arbejdsmarkedet er ikke tilgængeligt nok, der stilles for store krav og er for ringe muligheder for supplerende arbejdsindkomst på vilkår, som passer til målgruppen. Skabelsen af et bredere jobmarked, eksempelvis gennem bedre rammer for socialøkonomisk virksomhed er tiltrængt. Boligmarkedet er også for svært tilgængeligt, og kommuner og boligselskaber administrerer ofte på en måde, der skaber flere hjemløse. Ikke sjældent i modstrid med egne interesser – og i modstrid med reglerne, herunder reglerne for boligstøtte.

Befolkningens forståelse af fattigdomsproblemet

Synspunkterne varierede, fra de, der oplever en manglende opmærksomhed og forståelse for problemet i den brede befolkning til de, der mener, at forståelsen er fuldt til stede, bl.a. på baggrund af sidste års fattigdomsår. Til gengæld var alle enige om, at der ikke i tilstrækkelig grad bliver handlet fra politisk hold, og at der generelt er en opgivende holdning i stedet for en handlingsorienteret harme. Det er vigtigt at mobilisere effektiv opbakning bag et krav om at gøre noget – men det er ikke nemt.

Taktiske overvejelser

Skal vi acceptere regeringens officielle fattigdomsgrænse som udgangspunkt for en 2020-målsætning? Spørgsmålet rejser sig i forlængelse af diskussionen om de mangler, der er ved en sådan fattigdomsgrænse. En bekymring, man kan have, er, at vigtige aspekter glemmes i bestræbelserne på at reducere den "snævert" definerede fattigdom. Alligevel var det gruppens klare indstilling, at man skal bruge den nye officielle fattigdomsgrænse, som så længe har været efterlyst. Nu er den her og kan fungere som en målestok for den førte politik, som man kan hænge regeringen op på. Det blev påpeget, at EU og OECD opererer med langt højere fattigdomsgrænser – og at den tidligere VK-regering i øvrigt havde en målsætning om at reducere antallet af fattige med 22.000 mennesker (efter EUs definition).

Initiativer

Gruppen pegede især på to områder, hvor der skal sættes ind for at nå målene.

Det ene område er gæld. Der bør udvikles en gældssaneringsmodel for fattige med henblik på reel sanering. I lyset af, at der tidligere har været initiativer på området, som har haft beskedne succes, og i erkendelse af, at det er en kompliceret problemstilling, anbefales det at nedsætte et ekspertudvalg, der skal kulegrave området og udvikle en løsningsmodel.

Et forbundet tema er forebyggelse af gældsopbygning.

- Långivere skal være forpligtet til at tage en risiko (så de ikke overudlåner og lokker folk i uføre)
- Der skal sikres fyldestgørende rådgivning til låntagere i forbindelse med hurtige forbrugslån, strakslån, ikke mindst for unge under 25
- Koble med forslag om "Bank Danmark"

Det andet område er en gentænkning af ungeydelsen, som er indført med argumentet om, at kontanthjælpsmodtagere skal ligestilles med SU-modtagere for at motivere dem til uddannelse. Problemet er, at de ikke har reel ligestilling i og med, at SU-modtagere har ret til at supplere SU-indkomsten med arbejdsindkomst (hvilket gennemsnitligt giver dem en fordobling af indkomsten).

Dokumentation fra workshopgruppen om fattigdom

Mål

- Ja til konkrete mål
- Antallet af fattige efter den officielle fattigdomsgrænse skal være halveret i 2020
- Mål for indkomstilighed: Brug 80/20-forholdet. 2000-niveau for ulighed skal være målet i 2020!
- Afskaf børnefattigdom – husk livsperspektivet!

Barrierer og muligheder

Barrierer

Der er mange og tunge barrierer på mange niveauer for opnåelsen af målene, herunder:

- Manglende uddannelse og job for mange, der lever i fattigdom
- Husleje for høj for kontanthjælpsmodtagere
- den kommunale budgetstyring overtrumfer behovsvurderingen i sagsbehandlingen – bisiddere nødvendige
- Gæld/faste udgifter – et af de helt store og tunge problemer er, at mange er håbløst gældsatte og bliver fastholdt i en elendig økonomisk situation, selv med job
- Manglende viden om privatøkonomi, budgetlægning osv. Mange mister overblikket og fanges i en "luksusfælde" med strakslån, sms-lån og håbløs gæld fra en meget ung alder
- For lave ungesatser - de lave satser er et problem i forhold til, hvad husleje og et minimumsbudget kræver
- Forsørgelsespligten for ugifte samlevende i den nye kontanthjælpsreform vil give mange problemer
- Manglende retssikkerhed – mennesker, der lever i fattigdom er dårligt stillet i forhold til at kende og få realiseret deres rettigheder. Kommunerne administrerer ofte stramt, og også for stramt, og forkert, i forhold til regler
- Sanktion i kontanthjælp bliver brugt for tit og med uforudsete og fattigdomsskabende følger
- Befolkningens forståelse af fattigdomsproblemet er god, men harmen mangler

Muligheder

- Opsøgende økonomisk rådgivning
- Ret til job!
- Opdateret boligsikring: Mange – især de allersvageste - er ikke klar over, at de skal søge og bliver derfor forbigået, skønt de har ret til boligsikring. En automatisering kunne løse problemet
- Unge på kontanthjælp skal have ret til SU-lignende forhold – herunder, at der ikke sker modregning ved supplerende indtægt. (SU'en udgør gennemsnitligt kun halvdelen af indkomsten for studerende)
- Kampagner/info/oplysning til målgruppen, gerne i form af opsøgende og anderledes rådgivning om rettigheder og tilbud
- Husleje til udsatte a la Norge
- Fokus på løsninger

Konkrete initiativer/ idé-bank

- Ungeydelsen afskaffes
- Supplere fattigdomsgrænsen med mål for afsavn
- Fastlæg et minimumsbudget – og et minimumsrådighedsbeløb, som ikke må røres af træk vedr. gæld og sanktioner
- Ikke diskriminerende boligsikring til husstande uden børn, så støtten ikke begrænses af loftet på 15 procent af huslejen
- For mange får ikke boligsikring eller boligydelse – der bør ske en opsøgende rådgivning til de husstande, som beregningsteknisk ser ud til at være berettiget
- Ungeydelsen afskaffes
- Ret til job (til DK-løn)
- Løntilskud/fradrag – Min. disponibel indkomst trods nedsat arbejdsevne – misbrugere, stoffrie
- Afskaf/reformér sanktionspolitikken på kontanthjælpen –borgeren risikerer at blive sat på gaden på grund af sanktioner
- Afvikle (den skærpede) forsørgerpligt – vægt på individuel betragtning
- Retssikkerhed, ex. folk, der udsættes af bolig trods lovgivning, der gør det muligt at hjælpe
- Sanktioner må ikke blokere yderligere hjælp/enkeltydelser
- Indkomstregulering af husleje (kendes i UK)
- Sikre et minimums-rådighedsbeløb
- Bedre mulighed for selvvalgt administrator, udbetaling ex. hver uge

- Bankprodukter til fattige "styr på pengene konto", tving bankerne til det
- Statsbank for fattige, (alm. konto og budgetkonto, dankort (elektron)) Bank Danmark
- Huslejerestancer må ikke være udsættelsesgrad. Vilje til øk. rådgivning – opsættende virkning
- Reformer procedure omkring udsættelser, også lokalt "græsrodsniveau"
- Pligt for udlejere til at orientere kommunen ved huslejerestance, også for enlige
- Kommuners vejledningsforpligtigelse, skal overholdes skarpere, regler skal udmøntes, ex. Skat og rådighedsbeløb, skat og fradrag for børnepenge, krav om kvittering
- Aktiv, opsøgende socialrådgivning
- Skærpet rådgivningspligt for folk under fattigdomsgrænsen
- Lovforslag konsekvensvurderes for udvikling i fattigdom
- Fokus på nye jobåbninger for socialt udsatte
- Fokus på arbejdsmarkedets fremprovokering af udsathed
- Fokus på at psykisk syge får jobproblemer 5 år før diagnose
- Socialøkonomiske virksomheder: Udbudsregler ændres
- Gældssaneringsmodel for fattige skal udvikles m.h.p. reel sanering. Ekspertudvalg nedsættes.
- Forebyggelse af gældsopbygning, ex. långivere skal også tage risiko, fyldestgørende rådgivning til låntagere, v. hurtigere forbrugslån, strakslån, ikke mindst unge under 25 – koble med forslag om "Bank Danmark"
- Gentænke ungeydelsen, reel ligestilling med SU-modtagere (ikke alle kan reagere på incitament)

- **Vigtigt:** Gældssanering
- **Mest nyskabende:** Boligsikring, ikke diskrimination, 10-15 %, som ikke søger, trods rettigheder

Post-it fra session 2

- Fokus på rådighedsbeløb
- At sikre at folk ikke ophører med medicinbehandling pga. økonomien
- Den norske kontanthjælpsreform
- Alle skal have muligheder for at få økonomisk rådgivning, f.eks. gældsrådgivning
- Oplysning om rettigheder og muligheder

Workshopgruppe om misbrug

Giver regeringens 2020-mål på misbrugsområdet mening, og er de anvendelige? Der er ihvertfald behov for præcisering og afklaring.

Klar definering af nøglebegreber

Begrebet "et afsluttet forløb" er svært at definere. Mange får tilbagefald, så hvornår et forløb bliver afsluttet, er svært at vurdere. Der er bekymring for, at "uafsluttede forløb" dækker over dem, som ikke kan hjælpes videre, og at konsekvensen kan blive, at de slet ikke bliver en del af målopfølgningen.

Der er også uklare forhold til begrebet stoffrihed, og der er behov for en mere klar definition. Mange er eksempelvis i substitutionsbehandling. Er de "stoffrie", når de ikke har et misbrug, men alligevel indtager substitutionsmedicin? Det blev foreslået at anvende begrebet misbrugsfri som supplement til stoffrihedsbegrebet. Misbrugsfri vil også omfatte brugere, som er i substitutionsbehandling, samt brugere i heroin-behandling, og som får deres sociale situation stabiliseret. Ud fra et sådan perspektiv ville de være en del af "stoffrihedsgruppen".

Generelt var der enighed i gruppen om, at det er langt mere relevant at kigge på funktionsniveauet for den enkelte person. Dvs. hvilke konsekvenser misbruget har for den enkelte misbruger. Eksempelvis muligheden for at opretholde en normal hverdag med arbejde, uddannelse, beskæftigelse, sociale relationer m.m. Man bør vurdere tilbagefaldsrisici og lade dem være mere styrende for mål og målopfølgning.

Samtidig bør det præciseres, hvad man fra centralt hold vil med målene. Som målene er formuleret, er der risiko for, at den svage del af gruppen bliver tabt i måltalsfokuseringen. Samtidig synes bruger-orienterede mål ikke at være repræsenteret.

Dertil kommer, at målgrupperne bør defineres meget tydeligere. Der er stor forskel på behov og indsatser for unge hashmisbrugere og eksempelvis ældre dobbeltbelastede blandingsmisbrugere.

Målgrupper

Der var bred enighed i gruppen om, at med en specifik målgruppeinddeling kunne man lave forpligtende aftaler og forskellige målsætninger for de enkelte grupper, som ville være mere præcise og relevante.

Narkorelaterede dødsfald

Der var enighed i gruppen om, at måltallet i forhold til de narkorelaterede dødsfald ikke er ambitiøst nok. Antallet bør snarere reduceres til under 100 årligt – til forskel fra det tal på 200, som er regeringens målsætning.

Barrierer og behov

En barriere, som blev fremhævet, er, at man ude i kommunerne ofte giver de samme tilbud til forskellige målgrupper, selvom deres funktionsniveau er vidt forskelligt. Det blev også nævnt, at der er mangel på efterværn og opfølgning samt manglende mulighed for at handle akut på misbrugernes motivation. Trods behandlingsgarantien er det stadigvæk en barriere.

Yderligere blev rammer, struktur, kassetænkning og lovgivning fremhævet som omstændigheder, der gør det svært at arbejde helhedsorienteret.

Sociale handleplaner bliver ikke udarbejdet og fulgt op i tilstrækkeligt omfang. En måde at imødekomme de udfordringer på var eksempelvis at udarbejde flere forpligtende samarbejdsaftaler mellem det regionale og kommunale system. Resultatet kunne eksempelvis være nogle fælles retningslinjer, hvor både den socialfaglige og sundhedsfaglige indsats er defineret.

Forskning viser, at misbrugsbehandling er omkostnings-effektivt, men det er ofte forskellige kasser, der betaler, hhv. sparer udgifterne. Det perspektiv bør være meget mere tydeligt i den offentlige debat om misbrugsbehandling.

Faglighed og kompetenceudvikling af personale bredt på misbrugsområdet blev også debatteret. Der var enighed om, at det faglige niveau over de seneste år generelt er blevet højere blandt misbrugsbehandlere, men også at misbrugsfeltet ikke er særligt prestigefyldt. Der er behov for, at professionsuddannelsernes viden om misbrug bliver styrket – med løbende kvalitetssikring og opdatering.

Dokumentation fra workshopgruppen om misbrug

Mål

Målaflklaring

- Klarhed omkring målgrupper
- Manglende begrebsafklaring
  - Hvad er behandling? Stoffri? Forløb?
- Ikke altid mulighed for kunne handle på folks motivation
- Manglende efterværn/opfølgning på behandling
- Skadesreduktion og behandling skal samtænkes

Målgrupper (alle grupperne skal vurderes ud fra et dobbeltfokus, køn og etnicitet)

- Unge (under 25 år)
- Gruppen i substitutionsbehandling
- Socialt udsatte alkoholmisbrugere
- Grupper, der er vanskelige at nå
- Alkoholmisbrugere i ambulans behandling
- De socialt velfungerende stofmisbrugere

Alkoholmisbrug

- Tage højde for blandingsmisbrug
- Både psykosocial og medicinsk behandling bør indgå i mål
- Ambitiøse måltal
- Individuelt tilrettelagte tilbud
- Målgruppeinddeling (som på stofområdet)

Barrierer og muligheder

Barrierer

- Det helhedsorienterede er langt væk
  - Rammer/ strukturer / lovgivning
- Mål for sociale handleplaner (mange handleplaner bliver ikke udarbejdet)
- Usikkerhed omkring, hvad der måles på – præcisering
- Manglende brugerorienterede mål
- De svageste tabes i måltalsfokusering
- Tværsektorielt reelt samarbejde
- Koordinerende handleplaner (forpligtende)
- Manglende fælles retningslinjer på den sundheds- og socialfaglige indsats
- Manglende faglighed/kvalitet i nogle kommuner
- Manglende tydelighed i formidling
- Sanktions/kontrol paradigme – opgør nødvendigt

Muligheder

- Drage parallelle til sundhedssystemets behandlingstilgang
- Misbrugsbehandling er omkostningseffektiv (cost/benefit model)
- Forpligtende samarbejdsaftaler – koordinering mellem myndigheder
- Konsekvensen af misbrug skal indskrives i målopfyldelse
- Mobilisering af bevidsthed om problematikker
- Ny teknologi
- Fagliggørelse af indsatsen – viden, specialisering
- Kompetenceudvikling på alle niveauer
  - uddannelse og træning / videreuddannelse
  - opdyrkelse af vidensmiljøer
  - tidlig rekrutteringsmobilisering af dygtige medarbejdere
  - tværfaglig supplering
- Øget prestige omkring fagområderne
- Viden ind i professionsuddannelserne – formaliseret
- Behov for fagligt misbrugsforum på tværs
- Behov for cost/benefit-analyser

Konkrete initiativer/idé-bank

- Der skal oprettes krisecentre for kvinder med stofmisbrug
- Behov for akut/ livsreddende indsats
- Omsorgsbehandling i fokus
- Behov for kønsfokus
- Frikaldsnummer til det offentlige
- Forebyggende indsats til 13-17 årige (morgendagens misbrugere)
- Brugernes erfaringsbank
- National brugertilfredshedsundersøgelse

Workshopgruppe om prostitution

Arbejdet i gruppen om prostitution var præget af mange forskellige holdninger til og syn på prostitution, deriblandt kriminalisering af køb af seksuelle ydelser. Derfor vedtog deltagerne fra starten af helt at gå uden om spørgsmålet om kriminalisering og i stedet udelukkende fokusere på vilkårene for mennesker i prostitution.

Måldiskussion

Der var løbende diskussioner om, hvor snævert man skal formulere målene. Nogle deltagere brød sig ikke om at sætte tal på f.eks. hvor mange mennesker, man ønsker at hjælpe på en bestemt måde. Hvis man ikke automatisk angiver at ville hjælpe 100 %, er det så ikke en falliterklæring? På den anden side kan det være en fordel at angive et konkret tal, som man kan hænge politikerne op på. Dertil kommer, at det kan virke useriøst at kræve 100 %.

Et af de foreslåede mål handlede om at nedbringe antallet af mennesker i prostitution. Flere deltagere var dog uenige i det mål, idet de mente, at målet antydede, at prostitution er et moralsk problem, og det var de ikke enige i. Der var også bekymring for, at sådan et mål ville stigmatisere mennesker i prostitution endnu mere, end de allerede er.

Et andet forslag til mål var, at flere mennesker i prostitution skal opleve, at der findes tilbud, der kan hjælpe dem. Diskussionen gik her på, at det allerede i dag er kommunernes opgave at tilbyde hjælp, og at der også eksisterer tilbud. Problemet er imidlertid, at en SFI-undersøgelse fra 2011 viser, at kun 6 % af mennesker i prostitution, der ønsker at forlade erhvervet, oplever, at der findes tilbud, der kan hjælpe dem. Uanset eksisterende tilbud, er der stadig et stort problem, når målgruppen ikke OPLEVER, at tilbuddene eksisterer.

At "tilbyde" og "opleve" hjælp

Der var enighed i gruppen om at bruge begreber som at "tilbyde" mennesker i prostitution en hjælp, eller at de skal "opleve", at der findes hjælp. På denne måde får ingen påduttet eller trukket noget ned over hovedet. Samtidig er hjælpen ikke defineret som noget bestemt. På den måde kan hjælp både være hjælp til at forlade erhvervet eller skadesreducerende hjælp til dem, der ønsker at blive.

National strategi

Der var også enighed om, at et middel til at nå nogle af målene kunne være en national strategi for prostitution med nationale retningslinjer. Tilbuddene til mennesker i prostitution er tilfældige og afhængige af den kommune, de bor i, sagsbehandleren de har, eller hvilke NGO'ere, der er i nærheden. Det gør tilbuddene og indsatsen alt for svingende i kvalitet. Med nationale retningslinjer vil det være klart hvilke krav, forskellige instanser skal leve op til, det vil gøre det muligt for mennesker i prostitution at påkalde sig deres ret, og det vil være nemmere for sagsbehandlere at vide, hvilke tilbud, de kan og skal tilbyde i en bestemt situation. I udvalget, der skal udarbejde strategien, er det meget vigtigt med tværfaglighed og bred repræsentation fra f.eks. brugere, KL, forskellige ministerier og forskellige NGO'ere.

Det er en god ide at afvente afslutningen af det igangværende projekt Exit Prostitution i 2015. Man kan trække på erfaringer herfra ved formuleringen af den nationale strategi.

Dokumentation fra workshopgruppen om prostitution**Mål**

- Andelen af mennesker i prostitution, der oplever, at der eksisterer tilbud, der kan hjælpe dem, skal stige støt år for år frem mod 2020.
- Antallet af mennesker i prostitution reduceres via en helhedsorienteret indsats til højst 2020 personer i 2020.
- En holdningsændring blandt mænd (helst mennesker) i DK til køb af seksuelle ydelser, så andelen af mænd, der finder det i orden at købe sex hos en prostitueret, falder støt fra 61 % i 2013 frem mod 2020.

Muligheder og barrierer/kommentarer fra session 2

- Man skal ikke måle på, om folk er inde eller ude af prostitution, men måle på livskvalitet, funktionsniveau, hvordan har børnene det, bolig. Man skal ikke måle på "exit." Brug trivselsmålene, der allerede findes.
- Hvordan taler man om forebyggelse, uden at det bliver en trussel eller dømmende for dem, der gerne vil blive i prostitution?
- Forebyggelse handler om socialpolitik. Dvs. for dem, der gerne vil ud af det eller ikke bryder sig om det.
- I New Zealand arbejder "raske/velfungerende" prostituerede sammen med sexarbejdere, stofafhængige, dem på gaden – de mest udsatte. Det kræver et godt samarbejde.
- Det er urealistisk at lave holdningsændring i forhold til mænd, der synes, det er ok eller ikke ok at købe sex. Den folkelige vilje mangler.
- Det er lige så ambitiøst med en reduktion til 2020 prostituerede i 2020 som fx målet om reduktion af narkotikarelaterede dødsfald.

Konkrete initiativer/idé-bank

- Lav national strategi om prostitution med nationale retningslinjer.
- Der skal være differentierede mål i forhold til de forskellige målgrupper (dem, der vil forlade prostitution, dem, der ikke vil osv.)
- Retningslinjerne skal bygge på helhedsorienterede indsatser.

- Inddrag relevante aktører på tværs af fagområder (KL, NGO'ere, forskellige ministerier.)
- Hav fokus på udsatte børn og unge allerede i grundskolen, lær dem om egne grænser, seksualitet og prostitution. Det er forebyggende arbejde.
- Lav kompetenceudvikling/efteruddannelse i prostitution med fokus på behandlere, sagsbehandlere, pædagoger og lign.
- Tænk oplysning om prostitution ind i seksualundervisning og/eller i samspil med kommunale eller andre aktører, f.eks. Sex og Samfund.
- Der skal sikres adgang til den tilgængelige viden. F.eks. skal Socialstyrelsens eksisterende vidensdatabase om prostitution løbende opdateres, og vidensbanken skal afspejle kompleksiteten på området.
- Nye skadesreducerende tiltag skal tænkes ind i løsninger i forhold til at reducere vold og skabe større tryghed – f.eks. tilbyde mennesker i prostitution undervisning i selvforsvar eller "sexrum" (à la fixerum for misbrugere) – brugerne skal inddrages, inden disse ting sættes i gang.
- Reducer skadevirkninger.
- Lav adgang til substitutionsmedicin for prostituerede, der samtidig har et misbrug.
- Mål efter de metoder og definitioner, som WHO har udviklet.
- Tænk prostitution ind i de andre indsatser (hjemløshed, fattigdom, misbrug og sindslidende), så der kommer tværfaglighed ind i det.

Workshopgruppe om sindslidelse

Dokumentation fra workshopgruppen om sindslidelse

Mål

Det bør være en målsætning, at færre sindslidende bliver samfundsmæssigt ekskluderede, og i stedet oplever at have netværk, kunne gennemføre en uddannelse, få arbejdsmarkedstilknudning, undgå fattigdom/lav indkomst, ikke bliver kriminelle og ikke få sygdomme/døtidligere pga. den psykiske lidelse (Rockwool Fonden har i bogen "Et liv i periferien" allerede gennemført målinger på de nævnte parametre).

Hvis disse forhold forbedres, vil det højst sandsynligt afspejle sig i en bedre livskvalitet og en lavere overdødelighed. Man kan evt. også måle på, hvor mange der genindlægges. Gruppen overlader det til Rådet at operationalisere nogle mere konkrete mål i forhold til ovenstående, men gruppen vil foreslå, at nedenstående indgår som indikatorer:

- Overdødeligheden for mennesker med psykisk sygdom reduceres med 25 procent frem mod 2020.
- Antallet af mennesker med alvorlige psykiske lidelser, der er fraværende fra arbejdsmarkedet, skal halveres.
- Antallet af unge, der forlader en ungdomsuddannelse pga. psykiske lidelser, skal halveres.

Barrierer og muligheder

- Det er et problem, at mange bliver alvorligt psykisk syge inden de modtager hjælp. Det betyder, at de ofte bliver akut indlagt, og at problemer med uddannelse, arbejde, familie, bolig mv. kan nå at være blevet store og sværere at genoprette. Derfor bør der i højere grad sættes på en tidlig indsats, så indlæggelse og evt. diagnosticering undgås. Tidlig indsats gør, at vi kan bevare mennesker i deres egen kontekst. Den tidlige indsats kan passende ske i kommunalt regi, evt. i samarbejde med frivillige

- organisationer og private aktører.
- Personale på uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser bør i højere grad vide, hvad de kan gøre i tilfælde af studerendes og medarbejders psykiske mistrivsel og krise.
- Det er et problem at hjælp og ydelser er blevet gjort så diagnoseafhængige og afhængige af kronisk varighed. Det medvirker til, at mange kæmper for at blive diagnosticeret, og det rehabiliterende sigte gøres sværere at gennemføre.
- Blikket på psykisk sygdom som en kronisk lidelse medvirker også til at fremme institutionsbegrebet og de store botilbud, hvor et rehabiliterende sigte ikke inddrages tilstrækkeligt.
- Det er et problem er, at behandlingen er blevet så produktivitetstrettet, så patienter skal igennem systemet på kortere og kortere tid, hvilket kan resultere i dårligere behandling og større risiko for tilbagefald.
- Tvang benyttes for meget på de psykiatriske afdelinger, bl.a. fordi personalet ikke har kvalifikationer til at anvende metoder som Åben Dialog m. v.
- For at hjælpen på det psykiatriske område bliver udviklet på lige fod med den udvikling, det somatiske område har gennemgået, bør der forholdsmæssigt afsættes lige mange ressourcer på de to områder.
- Det er et problem, at alt for mange sindslidende kriminaliseres.
- Det er et problem, at forældre med hjemmeboende børn ikke tør søge hjælp, fordi de er bange for, at kommunen fjerner børnene.
- Vi er alt for ringe til at udfolde og fastholde gode ideer og best practice. Når puljemidlerne løber ud, bliver selv de gode projekter ikke videreført.

Konkrete initiativer/idé-bank

Uddannelse og arbejdsmarked

- Kan den kommende fleksuddannelse tænkes ind i forhold til socialt udsatte unge og derved hjælpe til med at fastholde og skabe muligheder for mennesker, der ikke har været i uddannelse/arbejde.
- Der skal være adgang til psykologhjælp på (ungdoms)uddannelser.
- Lærere på (ungdoms)uddannelser skal vide, hvad det vil sige at være psykisk sårbar, og hvordan de kan hjælpes, eller hvor de kan få hjælp.

- Kommunerne skal forpligtes til at oprette enheder der skal servicere ungdomsuddannelser, der har brug for hjælp til unge, der er i fare for at droppe ud.
- Hver enkelt skole skal forpligtes til at udarbejde et værdisæt for, hvordan skolen vil håndtere elever, der har det svært, så det er tydeligt for de ansatte, hvad man skal gøre.
- Mentorordninger kan udvides. F.eks. ved "peer to peer", hvor personer, der selv har været sygdomsforløb igennem, medvirker i behandling af andre psykisk syge, f.eks. i forhold til fremskudt kontakt.
- Der kan findes partnerskaber mellem kommuner og de virksomheder, der gerne vil samarbejde.
- Der kan indføres kvoter for, hvor mange psykisk syge, virksomheder skal have ansat. Det er der lovgivet om i Sverige.
- Det skal være nemmere at modtage sociale hjælpeforanstaltninger, når man er i job eller uddannelse.
- Der bør være sociale klausuler i udbud og kontrakter.
- Det skal være nemmere at hyre og fyre, således at virksomheder i højere grad tør tage arbejdskraft ind, når de nemmere kan justere efter behov.
- Fleksibel aktivering, så man kan være med de dage, på de tidspunkter eller med de opgaver, man kan.
- Der bør i højere grad foregå en rimelig tilpasning på arbejdspladser i stedet for/eller som supplement til mennesker på skånehensyn. Folk skal vide, at det er en retting (fra handicapkonventionen). Forståelsen for at der ikke må diskrimineres, skal udbredes. Ansatte skal have mulighed for at flekse med opgaver, mødetider, kundekontakt mv.
- Det skal være nemmere at etablere en socialøkonomisk virksomhed. Vilkaerne for socialøkonomiske virksomheder skal forbedres. Der skal støttes op om det arbejde, der allerede pågår.
- Kompetenceløft i sektoren.
- Der bør ske et kompetenceløft på de psykiatriske afdelinger gennem efteruddannelse, så tvang kan nedbringes/ helst undgås. På det psykiatriske område er det f.eks. kun 15 procent, der har en special-sygeplejerskeuddannelse.
- Kompetenceløft af både brugere (der nu arbejder med området), frivillige og fagprofessionelle.

Tidlig indsats, forebyggelse og rehabilitering

- Der skal være tilbud i kommunerne, som man kan bruge uden visitation. F.eks. lettilgængelige akuttilbud med overnatningsmulighed. Akuttilbud i kommuner er blevet testet og har gode resultater. (Satspuljeaftalen for 2014 på sundhedsområdet giver midler til, at kommuner kan etablere eller fortsætte akuttilbud, red.) Familieperspektivet bør inddrages i akuttilbuddene. Det skal f.eks. være muligt at have sine børn med. Det kan være med til at forebygge den sociale arv, hvis der tages hånd om hele familien, inden det udvikler sig for meget i den forkerte retning.
- Fokus skal i højere grad være på rehabilitering. Der skal laves en handleplan, som omhandler, hvordan der (re)etableres en samfundsdeltagelse – både med uddannelse/arbejde, bolig, familie og netværk.
- Der skal sættes ind med tilbud, allerede når krisen begynder, og ikke først når diagnosen stilles.
- Metoden "recovery star" kan benyttes af brugere og behandlere til at måle psykisk velbefindende, og udpege, hvor man har brug for udvikling, indsats, hjælp. Stjernen giver et helhedsoverblik over recovery processer – og hvordan man kan arbejde med forandringer.
- Der kan bruges personligt ombud, som i Sverige, hvor brugerorganisationer ansætter personer til at hjælpe og støtte den enkelte i livet og i kontakten til det offentlige. Der skal være mulighed for, at det personlige ombud får en personlig relation til brugeren.

Bolig

- Alle skal have ret til at få en selvvalgt bolig. F.eks. egen bolig, bolig i bofællesskab, en skovbolig – boliger bør tilpasses den enkeltes ønsker.
- Der bør udvikles botilbud til kvinder, der er hjemløse pga. sindslidelse, og som evt. har et misbrug. De har svært ved at finde et botilbud, hvor de må komme, og hvor de kan rummes.
- Der skal overvejes en større af-institutionisering på området. Der kunne f.eks. sættes mål for, hvor mange der kan leve et mere integreret liv i samfundet i stedet for på 'store institutioner'.

Sammenhængende indsats

- Kommuner, regioner, NGO'er og virksomheder bør samarbejde bedre om sammenhængende forløb. Der skal være dialog mellem de offentlige instanser, men også mellem socialforvaltninger og det civile samfund.
- Kommunerne skal tage medansvar for indlæggelse på psykiatrisk hospital/afdeling.

Misbrug

- Forebyggelse og behandling af misbrug hos psykisk syge skal foretages af fremskudte teams.
- Psykiatrien og misbrugsbehandlerne skal komme tættere på hinanden ved, at de får mere viden om misbrug i psykiatrien og mere viden om psykiatri i misbrugsbehandlingen.
- Det bør ikke være muligt at ekskludere folk fra psykiatrisk behandling, blot fordi de har et (rekreations)misbrug (weekendmisbrug). Et rekreationsmisbrug bør i stedet for afvisning give anledning til at se, om der er andre problemer, der gør livet/hverdagen svær.

Fattigdom

- Der skal fokuseres mere på fattigdom (som et bredere begreb, der kan føre til/betyde marginalisering i samfundet) end på indkomst. Der bør være hjælp til gæld og til at forbedre evnen til at styre indkomst.
- En diagnose (psykiatrisk) er for ofte en forudsætning for at få den hjælp, man har brug for. Unge kan f.eks. komme til at kæmpe for at få en bestemt diagnose, der kan give dem en højere ydelse og dermed bedre økonomi. Det er en sygeliggørelse, der fjerner fokus fra rehabilitering. Derfor bør handicapbegrebet blive mere fleksibelt, f.eks. med et midlertidigt handicapbegreb.

Frit valg

- Det frie valg kan udvikles, så folk kan få et personligt budget/en pose penge/klippekort, som de kan købe ydelser for, der passer til deres præferencer og behov. (Afprøvet i USA, hvor de oftest købte biler og nye tænder). Beløbet kunne fastsættes efter, hvad det koster at være bruger i gennemsnit – hvad koster en psykologtime, botilbud mv.

1. Generalsekretær Helle Jarlmoose, KFUK's Sociale Arbejde
2. Generalsekretær Morten Skov Mogensen, KFUM's Sociale Arbejde
3. Leder Søren Jensen, KFUM's Sociale Arbejdes værested Parasollen i Aalborg
4. Rådgivningschef Eva Tetzlaff, Settlementet
5. Leder Nanna W. Gotfredsen, Gadejuristen
6. Projekt- og Frivilligkonsulent Dil Bredholt, Dansk Folkehjælp
7. Bestyrelsesmedlem Karen Gjesing, Huset Zornig
8. Forstander Robert Olsen, Kofoed Skole
9. Konsulent Amir Samkani, SVID
10. Formand Steen Rosenquist, SVID
11. Landssekretær Per K. Larsen, EAPN
12. Forsker Finn Kenneth Hansen, CASA
13. Konsulent Pernille Steen Lenzner, Dansk Socialrådgiverforening
14. Generalsekretær Christian Bjerre, Blå Kors
15. Sekretariatsleder Gitte Frydensbjerg, Missionen blandt Hjemløse
16. Direktør Ninna Hoegh, Projekt Udenfor
17. Direktør Hallur Gilstón Thorsteinsson, Headspace
18. Forstander Søren Romar, SBH – Sammenslutningen af Boformer i Danmark
19. Leder Rasmus Koberg Christiansen, Mændenes Hjemstofindtagelsesrum
20. Formand Anja Plesner Bloch, Brugernes Akademi
21. Landsledelsesmedlem Hanne Wiingaard, LAP – Landsforeningen af Psykiatribrugere
22. Formand Jørgen Kjær, Brugerforeningen for Aktive Stofbrugere
23. Socialoverlæge Helle Petersen, Københavns Kommune – Socialforvaltningen
24. Forsker Mads Uffe Pedersen, Aarhus Universitet - Center for Rusmiddelforskning
25. Socialrådgiver og klummeskribent Bettina Post
26. Leder Karen Reiff, Reden København
27. Politisk konsulent Nikolaj Beuschel, Frivilligrådet
28. Direktør Kenneth Engstrøm, Det Sociale Netværk
29. Direktør Erik Thorsted, Fonden for Socialt Ansvar
30. Informationschef Lars Lydholm, Frelsens Hær
31. Forstander Hørhuset Dorrit Bruun Olesen, Frelsens Hær
32. Informationschef Morten Egeskov, Kongens Ø
33. Formand Knud Kristensen, Landsforeningen SIND
34. Politisk Konsulent Malene Vinther Christensen, Den Sociale Rets Hjælp
35. Formand for brugerudvalget Andreas Kilden, Landsforeningen SIND
36. Frivillig Niels E. Nielsen, SAND Storstrøm
37. Brugerrepræsentant John Hansen, HUS FORBI
38. Antropolog Kathrine Bro Ludvigsen, KABS
39. Leder Joan Hougaard, Reden Aarhus
40. Socialfaglig konsulent Tore Kargo, Socialpædagogernes Landsforbund SL
41. Velfærdspolitisk chef Marie Louise Kirring Løvengreen, Dansk Erhverv
42. Landsstyrelsesmedlem Preben Etwil, Socialpolitisk Forening
43. Gruppeleder Helle Holbech Sørensen, Ringgaarden
44. Projektmedarbejder Sarah Zaken, Stemmer på Kanten
45. Frivilligansvarlig Slagelse Janne Juul Lundemann, Kirkens Korshær
46. Afdelingsleder Fr.berg Kommunes Rådgivningscenter Louise Langhoff, Centerlederforeningen
47. Projektleder Britta M. Lindqvist, Café Klare
48. Forsker Jeanett Bjønness, Aarhus Universitet
49. Direktør Anne Worning, Center for Socialøkonomi
50. Faglig leder Henriette Zeeberg, Socialstyrelsen
51. Cheføkonom Frans Clemmensen BL – Danmarks Almene Boliger
52. Korshærsleder Slagelse Søren Bruun Christensen, Kirkens Korshær
53. Forstander Jeanette Perri Larsen, Hanne Mariehjemmet
54. Souschef Johanne Lykke Aggergaard, Social-, Børne- og Integrationsministeriet
55. Faglig leder Jakob Tjalve, Socialstyrelsen
56. Formand og medlem af Rådet for Socialt Udsatte

- Ole Skou, SAND – De Hjemløses Organisation/ HUS FORBI
57. Centerchef og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Flora Gosh, LIVa – Forening mod skadevirkninger af prostitution
58. Sygeplejerske og næstformand for Rådet for Socialt Udsatte Nina Brünes, Hvidovre Hospital
59. Sekretariatschef og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Cliff Kaltoft, LVS Landsforeningen af Væresteder
60. Sekretariatsleder og medlem af Rådet for Socialt udsatte Hanne Thomsen, Missionen blandt Hjemløse
61. Udviklingskonsulent og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Karl Bach Jensen, Landsforeningen af nuværende og tidligere psykiatribrugere - LAP
62. Fængselspræst og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Bjarne Lenau Henriksen
63. Formand for Rådet for Socialt Udsatte Jann Sjursen
64. Projektleder og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Mille Schiermacher, Det Grønlandske Hus København
65. Overlæge og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Henrik Thiesen, København Kommune – Socialforvaltningen
66. Frivillig projektleder og medlem af Rådet for Socialt Udsatte Jens-Erik Rasmussen, Blå Kors
67. Kommunikationsmedarbejder Laura Gundorff Boesen, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
68. Praktikant Awaz Sindi, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
69. Politisk konsulent Nanna Mørch, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
70. Student Laura Katrine Telling Hansen, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
71. Sekretariatschef Ole Kjærgaard, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
72. Politisk konsulent Karina Find, sekretariatet for Rådet for Socialt Udsatte
73. Steen Svendsen, Public Futures
74. Søren Steen Olsen, Public Futures

Deltagere i workshop: Hjemløshed

Dorrit Bruun Olesen
John Hansen
Søren Romar
Niels Erik Nielsen
Christian Bjerre
Pernille S. Lenzer
Ninna Hoegh
Henriette Zeeberg
Gitte Frydensbjerg
Ole Skou
Henrik Thiesen

Robert Olsen (chair)

Bjarne Lenau Henriksen (co-chair)

Deltagere i workshop: Sindslidende

Eva Tetzlaff
Britta M. Lindqvist
Kenneth Engstrøm
Karen Gjesing
Hallur Gilstón Thorsteinsson
Hanne Wiingaard
Marie Louise K. Løvengreen
Andreas Kilden
Tore Kargo

Knud Kristensen (chair)

Karl Bach Jensen (co-chair)

Deltagere i workshop: Misbrug

Louise Langhoff
Mads Uffe Pedersen
Anja Bloch
Helle Holbech Sørensen
Søren Jensen
Erik Thorsted
Rasmus Koberg Christansen
Johanne Lykke Aggergaard
Jørgen Kjær
Helle Petersen
Søren Bruun Christensen
Morten Egeskov
Jakob Tjalve
Katrine Bro Ludvigsen

Morten Skov Mogensen (chair)

Cliff Kaltoft (co-chair)

Deltagere i workshop: prostitution

Jeanett Bjonness
Helle Jarlmoose
Joan Hougaard
Jeanette Perri
Nanna Gotfredsen
Nina Brúnés
Sarah Zaken
Mille Schiermacher

Karen Reiff (chair)

Flora Ghosh (co-chair)

Deltagere i workshop: Fattigdom

Søren Hougaard
Bettina Post
Preben Etwil
Per K. Larsen
Amir Samkani
Anne Worning
Nikolaj Beuschel
Lars Lydholm
Finn Kenneth Hansen
Malene Vinther Christensen
Janne Juul Lundeman
Frans Clemmensen
Hanne Thomsen

Lars Lydholm (chair)

Jens Erik Rasmussen (co-chair)

Bredgade 25 F, 4. sal
1260 København K
Tlf.: 41 85 11 00
www.udsatte.dk